

САМОВДОСКОНАЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ ЯК ПРОЦЕС ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ: ОРІЄНТАЦІЯ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ

У статті висвітлено філософські, педагогічні та психологічні погляди на самовдосконалення особистості, розкрито сутність понять “журналістська конкурентоспроможність”, “самовдосконалення”, “саморозвиток”. Конкретизовано теоретичні уявлення щодо взаємозв'язку самовдосконалення особистості з її професійною конкурентоспроможністю на ринку праці в галузі ЗМІ.

Ключові слова: журналістська конкурентоспроможність, особистісне зростання, особистість, розвиток, самореалізація, саморозвиток, самовдосконалення, творчість.

Високий рівень професіоналізму, компетентність, затребуваність у суспільстві, конкурентоспроможність на ринку праці – основні характеристики особистості фахівця ХХІ ст. Ознаками конкурентоспроможної особистості можна вважати цілеспрямованість, систему цінностей, працьовитість, творчий підхід до виконання професійних функцій і соціальних ролей, здатність до безперервного самовдосконалення впродовж усього життя.

Самовдосконалення є процесом усвідомленого, керованого самою особистістю розвитку природних та творчих здібностей, особистісних і професійних рис. Самовдосконалення – це свідомо й систематична робота над собою з метою вдосконалення раніше набутих і формування нових ознак особистості, це процес підвищення рівня своєї компетентності й конкурентоспроможності, розвитку значущих якостей відповідно до вимог соціуму та особистої програми саморозвитку, потреб людини в самоактуалізації й самовираженні.

Актуальність порушеної в статті проблеми підкреслюється не лише посиленою соціальною необхідністю в конкурентоспроможних журналістах, здатних до постійного самовдосконалення, а й зростанням потреби особистості в саморозвитку професійної індивідуальності, прагненням до творчої самореалізації.

Теоретична значущість і недостатня розробленість цієї проблеми визначили тему статті.

Мета статті – розкрити сутність журналістської конкурентоспроможності, самовдосконалення й саморозвитку особистості; висвітлити філософські, педагогічні, психологічні та журналістські погляди на проблему.

Питанням саморозвитку майбутніх фахівців присвятили свої праці В. Андрєєв, Д. Богоявленська, Г. Горченко, А. Деркач, В. Зазикін, І. Зайцева, П. Кравчук, О. Лук, Л. Макарова, Л. Мільто, В. Мухіна, О. Пехота, Я. Пономарьов, Ю. Фокін, В. Фрицюк, І. Ширшова та ін. Психологічні ас-

пекти саморозвитку та самоактуалізації особистості вивчали й аналізували Н. Бітянова, Л. Виготський, К. Гольдштейн, Т. Гринінг, С. Максименко, А. Маслоу, Б. Мастеров, Г. Олпорт, К. Роджерс, С. Рубінштейн, Є. Сьютіч та ін. Проблемі особистісного саморозвитку присвячені дослідження Н. Григор'євої, Л. Лазаревої, О. Лапицького, Є. Лукіної, Є. Федотової та ін.

Питання професійного розвитку, творчого самовиявлення та самореалізації особистості висвітлені в дослідженнях В. Алфімова, Б. Ананьєва, В. Андрєєва, В. Бехтерева, Л. Божович, Р. Брушлинського, В. Загвязинського, Т. Іванової, А. Маслоу, Г. Олпорта, О. Отіч, М. Пряжнікова, В. Рибалки, С. Рубінштейна, Т. Сущенко та ін.

Журналістській творчості присвячені наукові розвідки українських (В. Гоян, В. Здоровега, Ю. Шаповал та ін.) і російських (А. Бобков, Р. Бухарцев, В. Горохов, О. Дорошук, С. Корконосенко, Г. Лазутіна, Г. Мельник, В. Олешко, Є. Проніна, А. Тепляшина, Т. Тюлююкіна, О. Чернікова та ін.) журналістикознавців. Проблему формування готовності до самовдосконалення особистості майбутніх журналістів розглянуто в працях журналістикознавців: Р. Бухарцева, К. Маркелова, І. Михайлина, О. Нерух, Є. Прохорова, О. Самарцева, Л. Світич, В. Учонової та ін.

Завдяки саморозвитку особистість реалізує свої здібності, самовдосконалюється, в результаті чого стає ініціатором розвитку суспільства, роблячи власний внесок у його культурно-історичний розвиток. Саме тому значення саморозвитку особистості молодого журналіста в розв'язанні сучасних соціально-економічних завдань нашого суспільства бачиться таким важливим у наш час.

На думку психолога Є. Климова, в людини ще з дитячого віку розвивається активність самовдосконалення, а під час навчання у вищому навчальному закладі вона повинна домінувати, і роль ВНЗ – дати можливість для реалізації цієї активності [3].

Формування й розвиток у студентів творчих умінь, комунікативних здібностей, що допоможуть визначитися та діяти в несподіваних, часто суперечливих умовах, а також виховання прагнення до саморозвитку є одним з основних завдань сучасної професійної підготовки майбутніх журналістів.

Саморозвиток особистості можна визначати як вільне (згідно з філософськими концепціями М. Бердяєва, В. Розанова, В. Соловйова), творче самовираження, як проектування самого себе, як самотворення своєї цілісності у творчій діяльності (І. Ільїн, М. Хайдеггер), як усвідомлення особистістю сенсу життя (Л. Коган, І. Кон, Є. Трубецький).

Наразі концепція навчання творчого саморозвитку, насамперед, спирається на нову парадигму, сутність якої полягає в тому, що пріоритетом навчання сьогодні є орієнтація на саморозвиток особистості студента. Саморозвиток, на наш погляд, включає в себе самопізнання, творче самовизначення, самоврядування, самовдосконалення, самореалізацію. Творчий саморозвиток – це процес безперервного самотворення й самовдосконалення творчих рис особистості, що допомагає особистості піднятися на

вищий рівень і зуміти компетентно вирішувати життєво необхідні творчі завдання та проблеми.

Трансформації в соціально-політичному житті України кардинально змінили стратегію журналістської освіти, що надає майбутньому журналістові можливість бути відкрито соціально активним, вільно висловлювати власні філософські й політичні позиції, свої погляди на різні суспільні явища, події, процеси.

Здатність до саморозвитку – один із засобів формування здатності до самовдосконалення майбутнього журналіста в процесі професійної підготовки. Саморозвиток включає в себе самопізнання, творче самовизначення, самоврядування, самовдосконалення, самореалізацію. Творчий саморозвиток як процес безперервного самотворення й самовдосконалення творчих рис особистості допомагає їй піднятися на вищий рівень і зуміти компетентно вирішувати життєво необхідні творчі завдання та проблеми.

Творчість з філософської точки зору є, насамперед, працею, завзятою, кропіткою й водночас натхненною. Потребуючи оптимальної напруги всіх фізичних і духовних сил людини, справжня творчість завжди дає суспільно корисний та значущий результат. Творчість – це соціально зумовлена діяльність людини. У творчості розкривається сутність особистості. На думку Я. Пономарьова, до повноцінної творчої діяльності здатна лише людина, яка володіє розвиненим внутрішнім планом дій, що дає їй змогу асимілювати потрібним чином суму спеціальних знань у тій чи іншій галузі діяльності, необхідну для її подальшого розвитку, а також затребувати особистісні якості, без яких справжня творчість не є можливою [8].

Конкуренція між суб'єктами різних видів професійної діяльності є однією з форм реалізації закону конкуренції. У процесі конкурентної боротьби людина, застосовуючи власні переваги, доводить свою конкурентоспроможність.

Журналістська конкурентоспроможність – це сукупність притаманних журналістові професійних знань, творчих умінь і навичок та особистісних рис, які забезпечують йому конкурентні переваги на ринку праці в ЗМІ. Основа конкурентоспроможності кваліфікованого журналіста – його висока професійна компетентність [12, с. 193], що закладається в системі вищої журналістської освіти, однією з функцій якої є формування й розвиток творчої індивідуальності майбутнього фахівця. Тільки людина з високими професійними знаннями, з яскравою творчою індивідуальністю може успішно конкурувати в умовах ринкових відносин, для характеристики яких ключовим є закон конкуренції.

Наразі термін “конкурентоспроможність” перетворюється на педагогічну дефініцію. Її вважають однією з важливих характеристик сучасного кваліфікованого фахівця, яку необхідно розвивати під час професійного навчання у ВНЗ. Конкурентоспроможність потрібно розглядати в тісному зв'язку з людиною, з розвитком її творчого потенціалу, її вихованням і навчанням, її трудовою діяльністю, неперервною освітою впродовж жит-

тя [5]. Поняття “конкурентоспроможність працівника” корелює з поняттям “якість професійної освіти”, що є основним шляхом формування майбутнього конкурентоспроможного журналіста. Журналіст – особлива професія, у площині якої тісно переплітаються “жили” ремісництва і “пагони” творчості, що наразі є запорукою успішності й конкурентоспроможності фахівців у сфері ЗМІ.

Який саме журналіст сьогодні здатний бути конкурентоспроможним? Звичайно, той, хто здобув якісну професійну освіту, той, хто має певний “хребет”, характер [13], харизму, фахові здібності, вироблені вміння та навички, творчий підхід до вирішення завдань, професійне покликання, високі моральні якості, творчий стиль мислення; журналіст, який чітко розуміє й бездоганно виконує свої професійні функції та соціальні ролі, прагне до постійного саморозвитку й самовдосконалення.

У журналістській освіті наразі сталися серйозні зрушення: змінилися її мета, зміст і спрямованість (на формування творчої індивідуальності, здатної до саморозвитку, мобільності, творчої ініціативи, конкурентоспроможності), самі “сучасні реалії потребують активізації розвитку особистості, її творчого потенціалу” [11, с. 47]. Зовнішній прошарок, що скріплює весь світ особистості журналіста, становить сфера відповідальності за професійно-творчу самореалізацію, за самовдосконалення й розвиток особистості, самовіддачу в служінні суспільству [9].

Специфіка журналістського фаху полягає ще й у тому, що навіть найуспішніший журналіст просто не має права спиратися на колишню популярність, він зобов’язаний доводити свою конкурентоспроможність “тут і зараз”, оскільки газета, як і передача, живе один день. Справжній професіонал повинен уміти звертатися до самоконкуренції, намагаючись довести глядачам та читачам, що він готовий і далі зацікавлювати й дивувати їх. Саме до таких особливостей конкурентної боротьби в журналістському середовищі має бути підготовлений студент – майбутній журналіст.

Конкурентоспроможний журналіст повинен прагнути до безперервного самовдосконалення, самовираження, що “набуває особливої сили, здається, що воно є необхідним додатком до його життя і ніби посилює його” [6]. Конкурентоспроможний журналіст – людина, яка орієнтується на найвищі досягнення у своїй професії, прагне стати кращим серед рівних, виявляє здатність до високої якості й ефективності своєї діяльності. Але для того, щоби студенти могли зрозуміти, куди їм потрібно рухатися, вони мають знати, де знаходяться зараз, тобто чітко усвідомлювати, що особистий успіх, професійне зростання залежать від багатьох чинників, у тому числі від їхнього освітнього рівня, від знань, отриманих у процесі навчання, від умінь і навичок.

Сьогодні українські журналісти змушені працювати в умовах жорсткої конкуренції, відтак, у процесі професійної підготовки слід орієнтувати студентів на те, що журналіст-початківець із перших днів роботи включається в боротьбу за виживання: суперництво як між окремими фахівцями,

так і між організаціями, значна частина яких – комерційні, де жорсткою й вимогливою є позиція керівників і засновників щодо персоналу: працювати за правилами засновників і давати їм прибуток. У таких умовах конкурентоспроможного журналіста можна помітити відразу: за максимальною ставкою, за визнанням з боку читачів (глядачів), за повагою колег та ставленням керівництва.

Глибоке усвідомлення студентами журналістських спеціальностей значущості конкурентоспроможності й необхідності постійного самовдосконалення для своєї майбутньої професії зумовлює серйозне ставлення до навчання, формування та саморозвитку професійної культури діалогу, самотійної роботи, самотворення особистості, самовиховання, самовдосконалення, самоствердження й самореалізації.

Серед принципів, що відповідають пріоритетним стратегіям у професійній підготовці журналіста, спрямованої на саморозвиток конкурентоспроможності як ознаки поступу на шляху до самовдосконалення, можна виокремити:

- принцип активізації процесів самопізнання, самооцінки, самовизначення, самоврядування, самокорекції, максимальної самореалізації;
- принцип взаємодії концептуального й технологічного рівнів у процесі професійної підготовки студентів;
- принцип єдності аксіологічного й культурологічного підходів в організації професійного навчання майбутніх журналістів;
- принцип орієнтації на оволодіння сучасними прийомами професійної журналістської діяльності;
- принцип співтворчості педагога-майстра і студента-майбутнього журналіста;
- принцип поєднання індивідуальної та колективної форм навчальної діяльності студентів.

Для розвитку конкурентоспроможності студента-журналіста, для його повноцінної освіти й самореалізації необхідним є створення педагогічних умов, що забезпечують самотворення, постійний саморозвиток, самовиховання, самовдосконалення, самокорекцію професійних і особистісних рис, тобто безперервний розвиток конкурентоспроможності.

Однією з умов розвитку журналістської конкурентоспроможності є формування адекватної самооцінки майбутніх фахівців, яка ґрунтується на професійних компетенціях і яка допомагає реально й адекватно оцінити свої можливості та професійні здібності.

Формуванню конкурентоспроможності майбутніх журналістів може сприяти конструювання спеціальних педагогічних ситуацій, що створюють умови для здорової творчої конкуренції між однокурсниками у вирішенні поставлених завдань, а також стимулюють творче мислення; створення журналістських обставин, наближених до екстремальних, в яких студенти повинні виявити вміння оперативно діяти, швидко оцінювати й аналізувати ситуацію, приймати певні самотійні рішення.

Комплексна організація самостійної творчої пізнавальної діяльності майбутніх журналістів та їх саморозвитку дасть змогу підвищити рівень самонавчання й творчої активності студентів такою мірою, яка забезпечить їхнє подальше професійне та особистісне зростання, а отже, і конкурентоспроможність.

До особистісних рис конкурентоспроможного журналіста можна зарахувати розвинуту інтуїцію, стійкість до стресу, швидкість реакції, рефлексивність, спостережливість, комунікабельність, здатність до імпровізації, готовність до ризику [1].

Наразі конкурентоспроможність можна розглядати як педагогічну дефініцію, оскільки вона є однією з ознак сучасного кваліфікованого фахівця в будь-якій сфері. В “Енциклопедії освіти” термін “конкурентоспроможність працівника” корелює з поняттям “якість професійної освіти” [1].

На нашу думку, журналістська конкурентоспроможність – це сукупність притаманних конкретному журналістові професійних знань, творчих умінь і навичок та особистісних рис, які забезпечують йому конкурентні переваги на ринку праці в ЗМІ. У професії журналіста творчість і ремісництво взаємопов’язані, що допомагає йому бути конкурентоспроможним у наш час.

Сьогодні, на наше переконання, конкурентоспроможним здатний бути освічений журналіст, який чітко розуміє й бездоганно виконує свої професійні функції та соціальні ролі, прагне до постійного саморозвитку й самовдосконалення, який має харизму, фахові здібності, уміння та навички, творчий підхід до вирішення завдань, професійне покликання, високі моральні якості, творчий стиль мислення. Журналіст, який орієнтується на найвищі досягнення у своїй професії, прагне стати кращим серед рівних, виявляє здатність до високої якості й ефективності своєї діяльності, в сучасних умовах може витримати професійну конкуренцію. Під час підготовки майбутніх журналістів особливо важливим є процес глибокого засвоєння спеціальних знань, формування готовності до професійного самовиявлення, розвитку творчих умінь і навичок.

Прояв “творчої своєрідності, індивідуальності майстра, вміння ламати звичні норми і створювати нові” є характеристикою успішного розвитку творчого потенціалу майбутнього журналіста, оскільки професіоналізм “передбачає оволодіння майстерністю” [7, с. 7].

На думку російського журналістикознавця В. Олешка, “творчість можна визначати як форму саморозвитку індивіда, розгортання його сутнісних сил за мірками свободи, як форму залучення до вищих сенсів буття” [6, с. 16]. Особистість виходить на нові можливості самовдосконалення і професійного самовиявлення саме через творчість.

На наше переконання, творчість є процесом, а не просто результатом якоїсь діяльності, що приводить до створення нової якості, а відтак, треба відмовитися від неправильного переконання, що творчості неможливо навчити і що не можна розвинути творчі здібності особистості.

Процес творчості є найважливішим фактором і необхідною умовою ефективного саморозвитку, що визначає його творчу сутність. Роль творчості в саморозвитку посилює процес творчості самої особистості, адже саморозвиток – це не спонтанна актуальність, а вмотивований творчий процес розкриття й розвитку реальних і потенційних здібностей, свідомої самоосвіти й самовиховання особистості.

Життя на сучасному етапі вимагає підготовки самостійних й ініціативних фахівців, що здатні постійно вдосконалювати свою особистість і професійну діяльність; фахівців з високою сприйнятливістю, соціально-професійною мобільністю, готовністю до швидкого відновлення знань, до розвитку нових умінь і навичок, а за необхідності – і до освоєння нових сфер діяльності.

В основі такої безперервної самоосвіти лежить процес самонавчання, що забезпечує не тільки оволодіння способами одержання необхідних знань, а й формування самостійності як професійно значущої риси особистості. Тому одним із найважливіших завдань вищої школи сьогодні стає формування готовності майбутніх фахівців до самонавчання та прояву творчої активності.

Навчання й самонавчання як засіб і компонент саморозвитку особистості діалектично взаємозалежні: виявляючи активність і докладаючи зусилля, людина навчає себе з участю інших людей. У педагогіці склалося розуміння самонавчання як глибоко усвідомленої творчої діяльності з оволодіння способами пізнавальної, комунікативної й інших видів діяльності, одержання на цій базі необхідних знань, навичок і вмінь, формування рис, які забезпечують саморозвиток особистості.

Наразі педагогічна наука трактує розвиток і саморозвиток особистості як єдиний, цілісний процес. Самонавчання – це концентрація пізнавальних, організаційних і регуляторних дій, що розуміється як спосіб одержання нових знань і соціальної орієнтації, як риса інтелектуального розвитку. Такий синтез, закріплений у вигляді понять, знань, практичних умінь, норм поведінки, переноситься на будь-яку дію, яка повинна забезпечувати вирішення завдання в іншій, актуальній для особистості діяльності.

Кроком до самонавчання у процесі організації пізнавальної діяльності є формування самостійності як риси особистості й розвиток здібностей, умінь, набуття знань і навичок. У процесі цілеспрямованого стимулювання освоєння студентами способів самонавчання відзначається поступове зближення їх мети, мотивів, способів і результатів пізнавальної діяльності зі структурними компонентами самонавчання: у мотиваційній структурі особистості починає домінувати активний пізнавальний інтерес, викликаний внутрішньою потребою в самостійному пізнанні.

Умовами розвитку творчої активності є домінування активного пізнавального інтересу в мотиваційній структурі особистості, творчий характер навчально-пізнавальної діяльності. Перша умова виконується, якщо зу-

силля педагога спрямовані на розвиток внутрішніх мотивів пізнавальної діяльності, які активізують розумові здібності, стимулюють вихід за межі поставленого завдання. Друга умова забезпечується спрямованістю учасників процесу навчання на творчість. Тоді обов'язкові репродуктивні дії є частиною власне творчого процесу, який у навчанні розуміється не тільки як освоєння механізмів діяльності, але і як процес формування необхідних для творчості особистісних рис.

Передумовою формування готовності до самовдосконалення майбутнього фахівця журналіста є його професійна самосвідомість, яка трактується як динамічне утворення, що постійно розвивається та розширюється. У професійній самосвідомості майбутнього журналіста формується певний збірний образ професіоналізму, який відповідає викликам часу – професіоналізм журналіста опосередкований соціальними чинниками та журналістською свідомістю [4]. На основі професійної самосвідомості, і так само на основі активного самопізнання студента, розвиваються професійно важливі особистісні якості, які й забезпечують розвиток і формування психологічної готовності до професійної діяльності [2] через реалізацію його творчого потенціалу. Професійна самосвідомість майбутнього журналіста, в якій формується певний збірний образ професіоналізму, що відповідає вимогам часу, сприяє сформованості професійних умінь, розвитку творчої активності в навчально-професійній діяльності, самоаналізу, самоосвіті, творчому самовираженню, самореалізації й самовдосконаленню.

Серед ознак особистісної спрямованості майбутнього журналіста до самовдосконалення виокремлюємо здатність до самонавчання – це глибоко усвідомлена творча діяльність з оволодіння способами пізнавальної, комунікативної й інших видів діяльності, набуття на цій базі необхідних знань, навичок і вмінь, формування рис, які забезпечують саморозвиток особистості.

Процес самонавчання сприяє формуванню самостійності майбутнього журналіста. Передумовою високого рівня самонавчання й творчої активності студентів є комплексна організація самостійної творчої пізнавальної діяльності, їх саморозвиток дасть змогу підвищити рівень такою мірою, що забезпечить їхнє подальше професійне й особистісне зростання. В основі самоосвіти – процес самонавчання, що забезпечує не тільки оволодіння способами одержання необхідних знань, а й формування самостійності як професійно значущої риси особистості. Тому одним із найважливіших завдань вищої школи сьогодні стає формування готовності майбутніх фахівців до самонавчання та прояву творчої активності.

Самонавчання – це концентрація пізнавальних, організаційних і регулятивних дій, що розуміється як спосіб одержання нових знань і соціальної орієнтації, як риса інтелектуального розвитку. У самонавчанні відбувається розвиток компонентів творчої активності, яка є і причиною, і результатом самонавчальної діяльності, оскільки самонавчання як один із проявів творчої активності – інтегративної риси особистості – це єдиний

процес, в основі якого лежать самостійність як базова риса особистості й домінування пізнавальної мотивації.

Творчий саморозвиток допомагає особистості піднятися на вищий рівень самовдосконалення, яке завжди пов'язується з усвідомленням необхідності успішно працювати на користь суспільства. “А останнє потребує вироблення проекту щодо розвитку творчого потенціалу, чіткого визначення і усвідомлення цілей самовдосконалення” [11, с. 52].

Критеріями готовності до самовдосконалення, на наше переконання, є: прояв інтелектуальної ініціативи; наявність оптимальної мотивації; рівень розвитку творчих здібностей і вмінь; прояв самостійності й здатності до самоорганізації в навчально-пізнавальній діяльності. Творча активність студентів-журналістів, на нашу думку, охоплює й розумову, професійну та соціальну активність. Під розумовою активністю журналіста мається на увазі швидкість в аналізі інформації, оперативність в інтерпретації інформації й інші якості, пов'язані з інтелектуальною працею журналіста в процесі підготовки інформаційного продукту. Під професійною активністю можна розуміти прагнення журналіста виконувати свої професійні обов'язки в поширенні інформаційного продукту; під соціальною активністю – риси лідерства, ініціативності в журналістському середовищі і співтоваристві.

У процесі професійної підготовки студентів значна роль належить формуванню усвідомленої готовності до постійного саморозвитку, творчої самореалізації і професійного самовдосконалення в умовах особливого журналістського середовища, максимально наближеного до виробничо-професійного.

Кожен фахівець у своєму розвитку, за твердженням І. Раченка, проходить такі стадії:

- професійне становлення: це по суті шлях “спроб і помилок”, особистих пошуків у професійній діяльності;
- стихійне самовдосконалення: полягає в орієнтації творчої діяльності працівника на здобуті ним базові знання, уміння та навички;
- планомірна раціоналізація особистісної творчої діяльності, що виражається в плануванні особистістю свого творчого досвіду, а також у системному використанні власних новацій у професійній діяльності;
- оптимізація процесу та результатів праці: період, коли творча діяльність не лише планується, а й на основі наукової організації праці прогнозується її розвиток [10, с. 134–175].

Самовдосконалення – це професійно-психологічні можливості особистості. Творчий потенціал є інтегративним показником професійних можливостей журналіста і наразі характеризується високою затребуваністю на ринку праці в ЗМІ. Він виявляється в рівні розвитку інтелекту, професіоналізму й соціально-професійної спрямованості.

Ознаками готовності майбутнього журналіста до самовдосконалення є: винахідливість, прагнення до відкриттів; інтуїція, передбачення; безпо-

середність; адаптивна гнучкість, оригінальність, дивергентність мислення; незалежність, потреба в свободі творчості; сприйнятливність (“відкритість”) щодо нового досвіду; ентузіазм; кмітливність, завзятість; внутрішня й соціальна зрілість; сміливість, мужність; впевненість в умовах невизначеності; природні творчі здібності; пізнавальні здібності (прагнення до володіння новими фактами, раніше не відомою інформацією); соціальна і творча активність; здатність дивуватися; здатність швидко здобувати нові знання; здатність легко пристосовуватися до нових умов і обставин; наполегливість; здатність до співпраці; здатність до самовираження; здатність повністю орієнтуватися в проблемі, розуміти її стан; здатність генерувати ідеї; здатність до комбінування; здатність до диференціації явищ; здатність відкидати несуттєве та другорядне; здатність до наполегливої праці; здатність до аналізу й синтезу; прагнення до постійного розвитку, самовдосконалення, духовного зростання.

На наш погляд, для формування готовності до самовдосконалення майбутнього журналіста важливими є самоусвідомлення студентом свого професійного призначення, самоствердження й самореалізації. В умовах розбудови нової формації в Україні дедалі гострішою стає потреба в журналістах-універсалах, здатних вирішувати професійні функції. В основу процесу професійної підготовки майбутніх журналістів нами покладено здійснення синтезу таких важливих концептуальних і теоретичних аспектів досліджень відомих учених у сфері професійної педагогіки:

- розширення професійної самосвідомості здійснюється через соціальну творчість;
- формою саморозвитку індивіда є розгортання його сутнісних сил за мірками свободи як форми залучення до вищих сенсів буття;
- творчу особистість слід розглядати як духовну індивідуальність, спрямованість якої пояснюється глибинними ціннісними орієнтаціями;
- методично підтверджує ефективний розвиток творчої особистості цілеспрямоване формування генетичної потреби у творчій самостійності, яка буде потрібна впродовж усього життя, спонукаючи до безперервного самовдосконалення, та якісно нове бачення себе, своєї ролі й участі, що вимагає реальних і глибинних змін у професійній діяльності.

Сприяння самореалізації, самовиявленню, самоствердженню студентів є стимулом до підсилення їх віри у власні можливості й перспективи, що надзвичайно важливо для професійного становлення кожної особистості.

Висновки. Отже, формуючись як фахівець, студент оволодіває професійними знаннями, вміннями та навичками. Вільна творча самореалізація особистості є запорукою її руху до саморозвитку й самовдосконалення в подальшій професійній діяльності. Незважаючи на численність і різноманітність підходів до творчого саморозвитку особистості, наразі ще відсутня чітка система методів підготовки майбутніх журналістів до постійного творчого саморозвитку й безперервного самовдосконалення впро-

довж усього життя, що відкриває перспективи подальшої роботи над цією проблемою.

Список використаної літератури

1. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; гол. ред. В. Г. Кремень. – Київ : Юрінком інтер, 2008. – 1040 с.
2. Жирун О. А. Вплив психологічної готовності до професійної діяльності та формування професійної самосвідомості студентів-редакторів [Електронний ресурс] / О. А. Жирун. – Режим доступу: http://novyn.kpi.ua/2009-1/06_Gurin.pdf.
3. Климов Е. А. Психология профессионального самоопределения / Е. А. Климов. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1996. – 512 с.
4. Маркова А. К. Психология профессионализма / А. К. Маркова. – Москва : Знание, 1996. – 308 с.
5. Ничкало Н. Г. Професійна освіта і навчання: проблеми взаємозв'язку з ринком праці / Н. Г. Ничкало // Формування широкої кваліфікації робітників. Вклад ПТО у розвиток трудового потенціалу XXI століття : зб. матер., підгот. у рамках реалізації укр.-нім. проекту “Підтримка реформи професійно-технічної освіти в Україні” / Ю. Вайс, Н. Ничкало, А. Сімак та ін. – Ніжин : Аспект-Поліграф, 2007. – С. 134–148.
6. Олешко В. Ф. Журналистика как творчество : учеб. пособ. для курсов “Основы журналистики” и “Основы творческой деятельности журналиста” / В. Ф. Олешко. – Москва : РИП-холдинг, 2004. – 222 с.
7. Основы творческой деятельности журналиста : учеб. для студ. вузов по спец. “Журналистика” / ред.-сост. С. Г. Корконосенко. – Санкт-Петербург : Знание : СПБИ-ВЭСЭП, 2000. – 272 с.
8. Пономарев Я. А. Психология творчества / Я. А. Пономарев. – Москва : Наука, 1976. – 303 с.
9. Прохоров Е. Ведение в теорию журналистики / Е. Прохоров. – Москва, 2009. – 351 с.
10. Раченко И. П. НОТ учителя: Книга для учителя / И. П. Раченко. – 2-е изд. – Москва : Просвещение, 1989. – 237 с.
11. Сіверс З. Ф. Феномен творчості як базова складова акмеологічного розвитку особистості / З. Ф. Сіверс // Освіта і управління. – 2008. – № 1. – С. 47–55.
12. Управление качеством образования / под ред. М. М. Поташника. – Москва, 2006. – 448 с. – (Серия “Образование XXI века”).
13. Шаповал Ю. Г. Феномен журналистики: проблемы теории / Ю. Г. Шаповал. – Рівне : Роса, 2005. – 248 с.

Стаття надійшла до редакції 27.08.2014.

Дяченко М. Д. Самосовершенствование будущих журналистов как процесс личностного роста: ориентация на конкурентоспособность

В статье рассматриваются философские, педагогические и психологические взгляды на самосовершенствование личности, раскрывается сущность понятий “журналистская конкурентоспособность”, “самосовершенствование”, “саморазвитие”. Конкретизируются теоретические представления о взаимосвязи самосовершенствования личности с ее профессиональной конкурентоспособностью на рынке труда в области СМИ.

Ключевые слова: журналистская конкурентоспособность, личностный рост, личность, развитие, самореализация, саморазвитие, самосовершенствование, творчество.

Dyachenko M. Self-Improvement Future Journalists as a Process of Personal Growth: Focus on Competitiveness

The article examines the philosophical, pedagogical and psychological views on the perfection of an individual, disclosed the essence of the concepts of “journalistic competitiveness”, “self-improvement”. “self-development”. Specific theoretical understanding of the relationship of the individual perfection with her professional competitiveness in the labour market in the field of media. Now competitiveness can be seen as a pedagogical definition, because it is one of the hallmarks of modern qualified specialist in any field.

It is noted that competitive journalist should strive for continuous self-improvement, self-expression. Celebrated ability to self-development as one of the means of formation of ability to self-improvement future journalist in the process of professional preparation.

Specifies that the creative abilities of the person are realized not only in the subject, but in the very process of life, self-realization as a means of self-assertion, self-expression and self-development. Among the signs of the personal character of the future journalists to self-improvement highlighted the ability to learn how deeply conscious creative work on mastering the methods of cognitive, communicative and other activities, achievements on this basis the necessary knowledge, skills and abilities, development of the traits that provide self-development.

It is noted that life at the present stage requires the preparation of an independent and initiative specialists who are able to constantly improve their identity and professional activities; specialists with high sensitivity, social and professional mobility, readiness for quick restoration of knowledge, the development of new skills, and if necessary – and to the development of new areas of activity.

Key words: *journalism competitiveness, personal growth, personality, development, self-realization, self-development, self-development, creativity.*